

NOOIT HEB IK NIETS MET JOU. Toespraak in de Appellkamer-viering in Heemstede van 18 januari 1998 (lezing 1 Koningen 19:9-18, Elia op de Horeb).

door Jurjen Beumer

*Verder word ik gedreven,
een onbekend land in.
De grond wordt harder,
de lucht prikkelender, kouder,
Aangeraakt door de wind
vanuit mijn onbekende einder
trillen de snaren
in afwachting*

Dag Hammarskjöld, *Merkstenen*, p. 21

De lijn over de afgrond wordt strak gehouden door hen die hem verankerd hebben in de hemel ... (idem, p. 81)

Eigenlijk kun je over 'het ervaren van God' geen preek of toespraak maken, je moet teksten lezen waarmee ik begon. Het is zo persoonlijk, zo eigen, zo kwetsbaar. Valt ervaring, valt beleving met elkaar te delen, vanochtend in deze kerk? En dan nog wel, ervaring met God. God? Wat dan God? Wie God?

Ja, discussies kunnen we samen delen, bijvoorbeeld over de gods-vraag of over een gods-beeld. Zeker in besprokene kringen als deze kunnen we dat heel goed. Maar, zitten we met 'vragen' en met 'beelden' op het goede spoor? Vragen gaan over iets of iemand. Vragen heb ik talloze, eindeloos denderen ze door ons hoofd. Beelden evenzeer, ze fladderen door mijn bestaan, ze leiden me af, ik word moe van.

Maar, ervaring is aan beelden en vragen voorbij, zelfs aan woorden voorbij. Ze horen er wel bij, want ervaring bestaat nooit als een los iets, maar de vragen en de beelden raken niet de kern.

Een voorbeeld: wie zijn of haar liefde voor iemand (je man, je vrouw, je partner) eindeloos bevraagt en alsmaar ja-maar jammert zal op een afstand blijven van de persoon die men zegt lief te hebben. Waarom? Omdat de kern, de Liefde zelf niet de kans krijgt het heft in handen te nemen. Dan ga je zeggen: ik ervaar nooit wat van die liefde. Het is dus zelfs zo dat mijn vragen (al of niet terecht) mij af kunnen houden van de Liefde, omdat ik niet de sprong durf te maken in het ongewisse van de liefde.

Kortom, met onze naar (rationele) kennis vorsende vragen en de discussie die we daarover met elkaar voeren zullen we nooit bij de ervaring uitkomen en zeker niet bij de religieuze ervaring.

Mijn liefde diep in mij staat niet ter discussie, ze is, ze gebeurt, ze ontwikkelt; zeker, ze staat onder druk, ze verdwijnt soms, steekt dan de kop weer op, maar is niet klein te krijgen. Liefde bestaat niet op de manier van de dingen, ze zit in de dingen, overstijgt de dingen, bezielt de dingen en overléeft de dingen en de mensen; dáárom gaat de wereld verder, dáárom is er hoop. ¹

'iets in mij', 'iets in ons' overstijgt ons. ² Dat iets in ons is wèl van ons en niet van ons. Je hebt er wéét van (anders zaten we hier vanmorgen niet), maar het is een weten met het hart dat je verstand te boven gaat.

'iets in mij', 'iets in ons'; je kunt erbij en je kunt er niet bij. Het is van jou, maar als je denkt 'nu weet ik het' is het weg. Dat 'iets' zit verstopt in ons levensverhaal en maakt er prominent deel van uit, maar als jou gevraagd wordt het onder woorden te brengen ga je stotteren en moet je afhaken.

Je hebt de neiging om dat vermoeden in je, dat verlangen in je, dat Geheim in je ver van je te gooien. Waarom? Omdat het zeurt en knaagt, je hebt er geen greep op, je kunt het niet be-grijpen. Mooi woord: be-grijpen, er

---

¹Als God zou "bestaan" zoals andere voorwerpen van onze kennis, zou de heenreis overbodig zijn.' zegt Dorothee Sölle in haar fenomenale boek *De Heenreis* uit 1975 (!), Baarn 1975, p.53. En onder heenreis verstaat zij de religieuze ervaring.

²'etwas in der Seele' is werkelijk van God, zegt Meester Eckhart (1260-1327)

greep op krijgen, het in je macht krijgen. Godzijdank laat God zich niet door ons be-grijpen. Het is lastig, want maar al te vaak is het (Hij? Zij?) een tegenstem, die dwars tegen je ingaat. Wat doe je hier Elia? staat er tot twee keer toe in het prachtige en diepzinnige Horeb-verhaal. En Elia's antwoord:

'Ik wil uw laatste woord-
ik heb voor U geijverd
als vuur dat hoog oplaait.
Uw volk heeft zich gebogen
voor Baälgod, uw rivaal.
Ik ben alleen over.
Uw woorden zijn verwaaid.'³

Alles is Elia bij de handen afgebroken. Hij heeft nota bene voor regen gezorgd op de berg Karmel. Door middel van een indrukwekkend (overigens bloederig) schouwspel van water en vuur heeft hij het volk met de neus op de niet-goden (de baäls) gedrukt. De niet-goden, dat zijn de krachten en de machten in een mensenleven die ons willen kleineren en ruïneren, dat zijn de stemmetjes en stemmen in ons die fluisteren dat het leven zinloos is, dat God onzin is, en dat jouw geloof en jouw idealen slagen in de lucht zijn; dat het toch nooit wat wordt met deze wereld, dat (je ziet het toch, zegt men!) onze wereld op de afgrond afstevent. De baäls dat zijn de geniepige en altijd in ons sluimerende giftige slangenbeten die ons murw willen maken voor de stem van Liefde. En dát heeft Elia aan de kaak gesteld, hij heeft ze vermorzeld. Zijn levenswerk lijkt vervuld ..., maar dan maakt zijn tegenspeler koning Achab plaats voor diens vrouw Izebel, de opperbazin van de niet-goden. Want de baäls hebben politieke macht, toen en nu. Bezig zijn met Gods-ervaring en spiritualiteit is geen sprookje, maar bittere realiteit. Niet-goden zitten in ons hart, maar ook in het maatschappelijke leven van alle dag. Dacht je dat cynisme en onverschilligheid, lamlendigheid en politieke gezapigheid zich zomaar aan de kant lieten zetten door een profeet?! De grootmeesteres Izebel beveelt, 'jij gaat er aan Elia, jij gaat er aan zoals jij mijn baäl-priesters vermoord hebt. Ik wil jou dood, ik kan jouw gekwezel over die Ene Liefde niet aanhoren, jij ondermijnt mijn politiek van hebben en houden!'

Elia vlucht, hij vlucht ver weg tot onder in Judea, en dan nog een dagreis ver de woestijn in, in 'buiten'-land dus. Helemaal alleen (zijn knecht laat hij achter, 19:3), in de eenzaamheid van de natuur en zijn eigen hart zal hij opnieuw zichzelf en de Eeuwige onder ogen moeten komen, tegen wil en dank. 'De langste reis is de reis naar binnen.'⁴ Veertig dagen en veertig nachten op de plek waar eens Mozes, zijn grote voorganger, het verbond met God vernieuwde. Als Elia het opgeeft en aan het einde van zijn latijn wil sterven grijpt de Liefde hem bij de kladden. En weer volgt zo'n daverend schouwspel met Storm (Adem), Beving en Vuur in de hoofdrollen. Zó willen we inderdaad God graag ervaren en beleven; hoorbaar, tastbaar, zichtbaar en voelbaar. Maar deze condities van ons zijn in dit verhaal slechts bijverschijnselen. Ze lijken op onze vragen en onze beelden waar we mee begonnen, nodig, maar ze raken niet de kern. En over die kern, die bestaansgrond, dat hart van ons hart gaat het hier, wanneer het verhaal spreekt over hetgeen ná Storm, Beving en Vuur komt, 'het suizen van een zachte koelte' (19:12 NBG). Het is geen stilte vòòr de storm, maar een stilte nà de storm; nog beter kunnen we vertalen met 'een stem die tot stilte beukt'.⁵ Het is een beslissende, aandringende stem die slechts in de eenzame stilte van de woestijn van ons hart vernomen kan worden, voorbij aan onze woorden, vragen en beelden. 'iets in Elia' loopt parallel met 'iets buiten Elia'; 'iets in ons' loopt parallel met 'iets buiten ons', het is

---

³Huub Oosterhuis, *Gezongen liedboek*, Kampen 1993, p. 481

⁴Dag Hammarskjöld, *Merkstenen*, Nijmegen 1983, p.49. Meer over Dag Hammarskjöld in mijn onlangs verschenen, *De langste reis is de reis naar binnen. Het politiek-mystieke leven van Dag Hammarskjöld*, Baarn 1997.

⁵K. Waaijman, *De profeet Elia*, Nijmegen 1985, p. 64

nodigende Stem van de Liefde die woning in ons en deze wereld wil maken. ⁶

'Wat doe je hier Elia? (19:10,13). Adam, mens waar ben je? (Gen. 3:10) Horen wij die Stem, ervaren wij die liefde? Doen we er genoeg voor? Zoeken we, een ieder op zijn of haar eigen tijd en plaats, onze eigen veertig dagen in de woestijn, om te vechten tegen onze niet-goden, onze baäls?

Al deze vragen samen, beste gemeente, maken ons leven tot het leven dat wij leiden, hier en nu. En in ieders persoonlijk antwoord op deze intieme vragen ligt een nieuwe opdracht verscholen. 'Keer op je schreden terug Elia' (19:15), een nieuwe opdracht wacht. Jij kunt dat zelf niet meer? Je bent te oud, te moe? Okay, het is goed. Dan is er jouw opvolger, in het verhaal wordt Elisa aangewezen (19:16). Maar in die stille stem zijn wij allen verbonden.

Echt waar, wie luistert met het hart, hoort het tot vandaag, het is één en al Liefde.

Gij neemt de pen - en de regels dansen.

Gij neemt de fluit - en de kleuren zingen.

Zo wordt alles zinvol en schoon in de ruimte buiten de tijd die Gij bent. Hoe kan ik dan iets van U achterhouden.

Merkstenen p. 90

---

⁶De storm is Elia's opstandigheid, de aardbeving is zijn onzekerheid, het vuur zijn angst.' P.A.H. de Boer, Elia. In: *Zoals gezegd is over Koningen en Kronieken* (Phoenix Bijbelpockets, nr. 9), Zeist 1964, p.77.